

боди, складає частину того, що має значення для спільноти... одна лише загальна воля може судити про це значення ...» [5, с. 211]

Таким чином, держава отримує над особистістю абсолютну, нічим необмежену владу. Парадоксально, але Руссо, починаючи свій трактат ім'ям свободи, завершує його вихваланням державного абсолютизму [2, с. 192].

У системі поглядів Руссо все приватне підкоряється публічному, особливе – загальному. Його держава загальної волі одномірна: одне мислення, одна ідеологія, одна релігія – всюди панує єдинодумство. Будь-яка своєрідність, будь-яка думка, відмінна від загальної волі, розглядається як прикра перешкода «справедливому» устрою, джерело безладів, отже, як те, що не має права на існування.

Насправді, політичний ідеал Руссо – це держава, далека від демократії, оскільки демократія не сумісна з диктатурою, хто б не виступав у ролі диктатора. Однак, саме Руссо є одним з найбільш відомих представників, так званої нової політичної доктрини, що відстоює демократичні ідеї.

Відмінність між «новою» і «старою» політичними доктринами полягає в тому, що перша розглядала осіб, наділених владними повноваженнями, як кращих, мудрих, гідних, таких, що не можуть бути піддані критиці чи осуду; друга сприймає їх як простих агентів, слуг народу, яким народ доручив здійснення державних функцій, отже, критика і оцінка дій влади – це право, що належить всім [3, с. 58]. Жодна з теорій не висловила нової політичної доктрини з такою силою й очевидністю, як теорія «Суспільного договору». Отже, вчення Руссо, попри його недоліки та суперечності, мало вирішальне значення для становлення принципів державного права: завдяки «Contrat social» принцип народного суверенітету, що є принципом сучасної демократії, отримав значення правової аксіоми.

Список літератури: 1. Котляревский С.А. Конституционное государство. Опыт политико-морфологического обзора. СПб., 1907. 2. Палиенко Н.И. Суверенитет. История развития идеи суверенитета и его правовое значение. Ярославль, 1903. 3. Новгородцев П.И. Введение в философию права. Кризис современного правосознания. М., 1913. 4. Алексеев А.С. Этюды о Жан-Жак Руссо. В 2-х т. Т. 2. М., 1898. 5. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре: Трактаты. М., 1998.

Надійшла до редколегії 04.02.05

М.В. Рудик

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 363 КК УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні дуже гостро постає питання комп'ютерної безпеки, існує безліч персональних комп'ютерів, ними обладнані практично всі установи як державної, так і приватної форми власності, вони є майже в кожній родині. Їхні потенційні можливості величезні, вони відіграють роль робочих інструментів, використовуються для організації навчання, розваги й інших потреб. Однак, щоб комп'ютери справно працювали, за ними необхідний правильний догляд і дотримання правил експлуатації з боку як обслуговуючого персоналу, так і користувачів. Якщо ці правила не дотриму-

ються, комп'ютери починають давати збої або просто виходять з ладу, у результаті чого можуть бути безповоротно змінені, знищені або навіть викрадені важливі дані, що являють собою, наприклад, банківську або комерційну таємницю. Наслідком такого порушення може бути заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом інтересам, яка є безпосереднім результатом діяння винної особи.

Враховуючи сказане, є потреба дати чітке визначення предмета злочину, передбаченого ст.363 КК України, а також елементам, які до нього входять.

У теорії кримінального права окремі проблеми захисту комп'ютерної інформації та кримінальної відповідальності за скоєння комп'ютерних злочинів досліджували такі відомі вчені, як П. І. Орлов, Ю. Кривонос, Д.Азаров, В.А. Терехов, О.І. Антонюк, Ю.Гульбін, В.С. Цимбалюк, В.О.Голубев, П. Д. Біленчук та інші. В їх дослідженнях дана лише загальна характеристика комп'ютерних злочинів, які передбачені статтями 361, 362, 363 Особливої частини Кримінального кодексу України. Так наприклад, П.І. Орлов вказує на необхідність здійснення контролю за станом безпеки у комп'ютерних мережах передачі даних України, тому що внаслідок відсутності належного контролю в цій сфері існує постійна загроза банківській системі, а також службовій інформації. Необхідний поступовий перехід до централізованої структури державного управління процесами інформатизації державних органів, розбудови спеціальних телекомунікаційних систем, спеціальних телекомунікаційних систем, спеціальних інформаційних систем і ресурсів, забезпечення національної інформаційної безпеки [1, с.4–5]. В.О. Голубев розкриває проблеми безпеки комп'ютерних систем відповідно до їх сучасного стану, наводить класифікацію і приклади комп'ютерних злочинів, а також пропонує нові підходи до захисту комп'ютерної інформації в сучасних умовах [2, с.2]. Біленчук П.Д, в своїх дослідженнях розглядає характерні риси комп'ютерної злочинності, наводить поняття, класифікацію та характеристику комп'ютерних злочинців [3, с.2]. Д.С. Азаров аналізує стан та динаміку злочинності в сфері комп'ютерної інформації в Україні, розглядає характер та ступінь суспільної небезпечності посягань на комп'ютерну інформацію. Також він наголошує, що злочинам в сфері комп'ютерної інформації властивий міжнародний характер.

Однак деякі питання й сьогодні залишаються дискусійними. Дуже мало уваги було приділено дослідженню такого важливого складу, як «Порушення правил експлуатації автоматизованих електронно-обчислювальних систем». Кримінальний кодекс України у ст.363 передбачає відповідальність за порушення правил експлуатації автоматизованих електронно-обчислювальних систем.

Згідно зі ст.363 Кримінального Кодексу України до предмета цього злочину необхідно віднести наступні елементи:

- 1) автоматизовані електронно-обчислювальні машини;
- 2) комп'ютер;
- 3) автоматизовані комп'ютерні системи (АКС);
- 4) комп'ютерні мережі;

Для того, щоб зрозуміти ці елементи понятійного апарату предмета злочину, передбаченого ст.363 КК України, потрібно дати їх визначення. Автоматизована електронно-обчислювальна машина – це комплекс технічних засобів, який призначений для автоматичної обробки інформації в процесі вирішення прикладних, обчислюваних та інформаційних задач [4, с.903].

Другим елементом, якій входить до понятійного апарату предмета злочину є *комп'ютер* – це насамперед електронно-обчислювальний прилад, що створює та обробляє електронні дані автоматично та з певною послідовністю команд, що надходять до нього зовні [5, с.297]. Слід наголосити на тому, що комп'ютер – це достатньо широке поняття, під яким треба розуміти цілий клас різноманітних електронно-обчислювальних приладів. Так, якщо розглядати комп'ютер з боку цільового призначення, то можна виокремити наступні різновиди комп'ютерів: по-перше, це великі електронно-обчислювальні машини (великі ЕОМ), переважно їх використовують для автоматичного обслуговування цілих галузей народного господарства; міні ЕОМ, за допомогою цих електронно-обчислювальних машин автоматизуються виробничі процеси на підприємствах та установах; мікро – ЕОМ, сфера їх використання – це невеликі обчислювальні центри. Однак слід зазначити, що в наш час дуже широке розповсюдження отримали персональні комп'ютери (ПК). Personal computer – одноосібна електронно-обчислювальна машина на базі мікропроцесору, яка також має оперативну пам'ять, відео монітор, зовнішню пам'ять на гнучких магнітних дисках та послідовний інтерфейс для підключення зовнішніх пристроїв [6, с.191]; головне призначення яких – це обслуговування лише одного робочого місця. Але, якщо взяти до уваги те, що ПК в наш час – це дуже потужні електронно-обчислювальні машини, які здатні переробляти мільйони одиниць інформації, вони здатні контролювати цілодобово тисячі складних операцій, автоматизувати навчальний процес з будь-яких дисциплін, організувати дистанційне навчання та дозвілля.

Третім елементом понятійного апарату предмета злочину, передбаченого ст.363 КК України є автоматизовані комп'ютерні системи (АКС). Перш за все – це сукупність взаємопов'язаних електронно-обчислювальних машин, периферійного обладнання та програмного забезпечення, призначених для автоматизації, прийому, зберігання, обробки, пошуку і видачі інформації її споживачам. Також слід зазначити, що автоматизовані комп'ютерні системи можуть бути регіонального та галузевого характеру [7, с.385]. Поняття електронно-обчислювальній машини вже визначено, але що потрібно розуміти під периферійним обладнанням? Перш за все це такі прилади як: принтер, головна функція якого здатність друку копій електронних документів. Другим типовим периферійним пристроєм є сканер. Він перетворює графіку в текст, надруковану на папері або прозорій плівці, в цифрову форму. Під програмним забезпеченням слід розуміти перш за все операційну систему – комплекс програмних засобів, під керуванням яких працює обладнання та деякі програми комп'ютера. В минулому перші ПК взагалі не мали операційних систем, а програми щодо керування ними розроблялись індивідуально. Слід зазначити, що до складу більшості опе-

раційних систем, крім системних програмних засобів, також відносяться утиліти, які необхідні для діагностики та обслуговування комп'ютера, а також текстові та графічні редактори, арифметичний калькулятор, музичний програвач тощо. Так, на сьогоднішній день найбільш розповсюдженими для платформи для персональних комп'ютерів є IBM PC – DOS, UNIX, OS/2, Windows.

Четвертим елементом є комп'ютерні мережі. Під комп'ютерними мережами слід розуміти систему комп'ютерів, які з'єднані мережами зв'язку для обміну комп'ютерною інформацією. Слід зазначити, що для організації комп'ютерних мереж необхідне спеціальне обладнання та програмне забезпечення. Мережами зв'язку можуть виступати кабелі, телефонні, та оптиковолоконні мережі, а також супутниковий радіозв'язок. Також слід зазначити, що існує обладнання, яке допомагає з'єднати комп'ютери з мережами зв'язку, таким обладнанням є, наприклад, модем.

Перша глобальна комп'ютерна мережа мала назву ARPANET, вона була утворена у 1969 р. на замовлення Міністерства оборони США. Ця мережа стала тією відправною точкою, з якої почалося існування такої глобальної мережі, котра мала назву Інтернет. Зараз Інтернет – це глобальна комп'ютерна мережа, котра об'єднує понад мільйон комп'ютерів, що знаходяться у всьому світі. У більш широкому значенні Інтернет – це «простір», в якому безперервно відбувається обмін інформацією, його ще іменують «кіберпростіром», він з'єднує людей, що знаходяться за тисячі кілометрів один від одного. За допомогою Інтернету можливо організувати відео конференції, слухати радіо, дивитись останні новини, обмінюватись документами, впроваджувати нові технології у навчальному процесі. Та правоохоронні органи таких країн, як США, Великобританія, Франція дуже добре знають, що ця мережа – це інструмент для скоєння різних видів злочинів, від розповсюдження програм-вірусів, шахрайств, викрадення комп'ютерної інформації, різноманітних махінацій з грошима до вбивства. Так, в США за допомогою Інтернету було вбито свідка, який знаходився у лікарні, після чергового замаху на його життя. Він був під'єднаний до апарату штучного дихання, котрий керувався за допомогою комп'ютера. Вбивця за допомогою Інтернету увійшов до центрального комп'ютера лікарні та саботував програму, що контролювала апарат штучного дихання.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що дуже важливо не тільки знати усі елементи, які входять до понятійного апарату предмета злочину, передбаченого ст.363 КК України, але й на законодавчому рівні більш детально викласти їх у відповідних нормативних актах, з тим, щоб правоохоронні органи на практиці змогли викрити та задокументувати дії злочинців у цій сфері. Потрібно створити спеціальні підрозділи МВС України, які б займались викриттям та розслідуванням комп'ютерних злочинів. Це повинні бути справжні професіонали – оперативні співробітники, котрі б мали, крім базової юридичної освіти, ще й спеціальну (комп'ютерну), які були б в змозі відрізнити звичайний несанкціонований доступ до комп'ютерної бази даних від навмисного порушення правил експлуатації автоматизованих електронно – обчислювальних систем. Так, у Німеччині в рамках Федера-

льної служби кримінальної поліції була організована спеціальна служба, яка з 1984 р. реєструє повідомлення про комп'ютерні злочини, аналізує їх та проводить первинне розслідування. В США у складі ФБР організовано спецпідрозділ по боротьбі з цими злочинами. Створені такі підрозділи і в багатьох інших країнах. Необхідно постійно впроваджувати в системі службової підготовки працівників ОВС України практичні заняття для поглибленого вивчення характерних способів вчинення посягань в сфері використання автоматизованих електронно-обчислювальних машин та комп'ютерних мереж. Необхідно також постійно вивчати досвід роботи поліції інших країн, для цього проводити спеціалізовані міжнародні науково-практичні конференції, симпозиуми, семінари з питань викриття та розслідування комп'ютерних злочинів. Крім цього, дуже важливим є проведення стажування співробітників оперативних підрозділів, які займаються викриттям злочинних посягань в сфері обробки та використання комп'ютерної інформації, за кордоном в центрах підготовки фахівців боротьби з комп'ютерною злочинністю.

Список літератури: 1. Орлов П. І. Інформація та інформатизація: Нормативно-правове забезпечення: Науково – практичний посібник. Х., 2000. 2. Голубев В.О. Програмно-технічні засоби захисту інформації від комп'ютерних злочинів. Запоріжжя., 1998. 3. Біленчук П.Д., Котляревський О.І. Портрет комп'ютерного злочинця: навчальний посібник. К., 1997. 4. Науково-практичний коментар КК України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І.Хавронюка. К., 2001. 5. Васильєва В.С. Обслуживание ПК своими руками. Экспресс-курс. СПб., 2003. 6. Борковский А.Б. Англо-русский словарь по программированию и информатике (с толкованием): Ок. 6000 терминов. М., 1992. 7. Кримінальне право України: Особлива частина: Підруч. для студ. вищ. навч. освіти /М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. К., 2002.

Надійшла до редколегії 12.12.04

Л.В. ЛЕОНТЬЕВА

КУЛЬТУРНІ ПРАВА ЖІНКИ В ТЕОРІЇ ТРЬОХ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Самостійною групою прав і свобод людини і громадянина в системі прав і свобод, передбачених Конституцією України, є культурні права й свободи.

Актуальність розгляду культурних прав жінок в теорії трьох поколінь прав людини полягає в тому, що за своїм змістом ці права і свободи – це суб'єктивні права жінки, а також певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу і всього людства, їх засвоєння, використання і участь у подальшому їх розвитку. У найбільш значущому розумінні, ці права за своєю суттю є мірою духовності, яку держава гарантує особі із врахуванням умов її життя й діяльності суспільства в цілому. Цією проблемою займаються українські вчені В. Довженко, О. Кобець, К. Левченко, В. Кушаков, О. Вороніна.

Загальновизнано, що права першого покоління – це так звані негативні права, оскільки реалізація таких прав потребує захисту від втручання дер-